

Titel: Undertryk

Af Gritt Uldall-Jessen

Jeg befinder mig på en lille færge, på vej til Femø. Det er sommer, men det regner støt. Det er en fin, fortættet regn. Jeg sidder skulder til skulder med nogle af de lokale øboere, der har været på arbejde på fastlandet. Jeg er på vej til Femø-lejren. Det er første gang, at jeg skal derhen. Før jeg steg ombord på færgen, så jeg nogle af de kvinder, der kom med færgen fra den forgangne uge på Femø, kvinder, som nu er på vej hjem. De lavede en speciel slags hilsen til os, hvor de formede hænderne som en kusse. Jeg tænkte på, hvordan den form for hilsen ville se ud, hvis den blev trykt på papir. Jeg har tasken fuld af papir, pap og forskellig slags maling og farver. Den uge, som jeg skal være en del af, hedder KreAlternativ-ugen. Det er en uge, hvor der igennem flere workshops er lagt op til, at vi skal udfordre samfundets konventioner og eksperimenter med faste forestillinger om os selv. Jeg skal stå for en workshop, hvor vi skal lave kussetryk. Et kussetryk er et slags aktionsmaleri. Her skal vi bruge kussen som pensel. Det er ud fra det samme princip som et kartoffeltryk. Ideen med workshoppen er at få kunst, politik og det kropslige til at smelte sammen. Nu gynger færgen, så jeg vil gå op på dækket og få lidt regn i ansigtet.

1.

Jeg kender ikke så mange af de andre, der er her. Vi er nogle og tyve kvinder og tre børn på lejren. Vi præsenterer os for hinanden. Jeg fortæller, at min workshop går ud på at lave et maleri med kussen på et stykke papir. "Hvorfor?" er der en, der spørger. Jeg forklarer, at meningen er at synliggøre kussen for dens ejerinde. Når man har lavet et aftryk af kussen, så kan man selv se den og betragte den på mange slags måder. Når kussen kommer ned på papiret, så tegner man et slags landkort over en del af sin krop, som man i almindelighed ikke kan se. Når man laver et kussetryk, så kan det efter min mening være et udtryk for at frisætte sit underliv og tænke seksualiteten ind i en radikal, feministisk praksis. Jeg fortæller lidt om mine andre erfaringer med at lave workshops i forskellige feministiske sammenhænge. Mange af kvinderne ved ikke endnu, om de vil have lyst til at lave et kussetryk. Andre er dog

fast besluttet på, at de gerne vil være med. Efter præsentationsrunden går jeg igennem lejren for at lede efter et sted, der egner sig til at lave workshopen.

2.

Selve lejren er et aflangt stykke land, der ligger ned til vandet. Her står flere hvide militærtelte. Der er en skurvogn, der fungerer som et bad. Der er også et bad under åben himmel, hvor vandet varmes op af solens stråler. Jeg tænker over, hvordan deltagerne på workshopen kan komme til at vaske sig efter min workshop. Hvor skal det være henne? Under åben himmel? I et af de hvide telte?

Næste morgen har det regnet igen. Det er alt for koldt til nøgenbadning under åben himmel, hvis man da overhovedet kan lide at være nøgen, mens andre kan se på? Jeg ved ikke endnu, hvordan det føles at være nøgen her. Hele lejren er bygget op omkring et fællesskab, hvor det private er afskaffet. Jeg tænker, at det vil være godt, hvis man på min workshop kan vælge, hvornår man har lyst til at være nøgen eller halvnøgen over for de andre, om man vil være privat eller i offentlighed, mens man laver sit kussetryk. Herefter tænker jeg straks, hvorfor det kan opleves som en overskridelse af egne grænser at være halvnøgen og lave kussetryk sammen med andre kvinder? Nøgenhed kan opleves som en overskridelse af ens egne grænser. Men hvilke begrænsninger er det, som vi kæmper mod, i forhold til vores egen krop? Hvor stammer disse begrænsninger fra? Retten til en fri seksualitet og et ikke tvangspræget kønnet udtryk er en kamp, som fortsat er værd at udkæmpe! Men hvordan indgår det at være nøgen i forhold til denne kamp? Jeg tænker på, hvor vigtigt det er at opsøge og danne sådanne aktivistiske rum som på Femø-lejren, hvor vi har muligheden for at forholde os til vores seksualitet ud fra os selv. Her på lejren kan vi i et flygtigt øjeblik i fællesskab prøve at reflektere over nogle af disse mange spørgsmål.

3.

Første gang, jeg så et kussetryk, var på et postkort. Det var lavet af en japansk kunstnerinde, Noriko Sunayama, der sad på knæ i et traditionelt japansk kostume. Aftrykket af hendes kusse hang bag hende. Det var lavet af blæk og lignede en Rorschach-test. Hun så alvorlig ud. Det gjorde et stort indtryk på mig. Det var hendes

alvor i ansigtet, som jeg ikke kunne glemme. Hun viste sit maleri frem som en slags kritisk kommentar til det, man kan kalde for "symbolsk repræsentation":

Forretningsmænd fotograferes fx ved siden af overheads, hvor virksomheders vækstrater er udtrykt som figurer, modeller etc. Hun viste sit kusse-maleri frem som sit værk på samme måde som direktøren viser sin vækstrate frem. Jeg har kontaktet den japanske kunstnerinde og fortalt hende om, hvordan hendes postkort har inspireret til kollektiv, feministisk aktivisme. Jeg tænker igen på spørgsmålet, jeg fik stillet i går, hvorfor man skal lave en workshop som denne her? For mig er det sådan, at en workshop som denne på Femø-lejren er et rum, hvor det er muligt at tage afsæt i andre værdier end de patriarkalske og de kapitalistiske. På workshopen erobrer vi for en kort tid et rum, hvor vi kan dyrke forskelligheder, afvigelser og værdier og synliggøre dem overfor hinanden. På workshopen kan vi i en kort periode forsøge at udfolde alternative fællesskaber på egne præmisser og stille en række spørgsmål, som fx hvad er en kvinde? Hvem bestemmer det? Hvilken kvinde er du? På workshopen bliver det også muligt at tale om andre slags seksualitetsformer end heteroseksualitet. Her kan vi udfordre tabuiseringer af kroppen og seksualiteten og tænke den med ind i vores politiske praksis.

Jeg kommer til at tænke på, hvordan "kussetryk" kunne blive udnyttet kommercielt i fx mode. Når markeds kræfterne og massemedierne tillægger feministisk aktivisme opmærksomhed, så er det desværre oftest, når der er en økonomisk gevinst ved det. Men de kussetryk, som vi skal lave på Femø-lejren, er helt uden for markedet. Vi har opsøgt hinandens selskab og er mødtes på tværs af forskelligheder, men fælles om at mene, at det fortsat er nødvendigt at sætte feminismen på dagsordenen. Vi har så forskellige måder at være feminister på. Vores manifest kunne bestå af en hel uges feministisk aktivisme, hvor vi til slut underskriver "manifestet" med vore kussetryk. Sådan tænker jeg det - flygtigt.

4.

Jeg har taget farver med som fingermaling, vandfarver og rødbedesaft. Det er farver, der ikke er giftige. Jeg opdager, at nogle af mine bøtter med fingermaling er størknede. Heldigvis har jeg to andre slags vandfarver med. Jeg har en hårspray med, som skal bruges til at fiksure trykkene, når de er lavet.

Jeg har besluttet mig for, at kussetrykkene skal foregå under åben himmel, selvom det stadigvæk regner og blæser kraftigt. Men jeg vil bygge en afskærmning, så kvinderne enkeltvis kan komme og træde om bag afskærmningen til min workshop.

Kussetrykkene skal herefter udstilles ved at blive hængt op i grenene i et træ. Jeg har brug for en eller flere af de andre aktivister til at hjælpe med at bygge afskærmningen. På vej ud for at finde materialer til at bygge med, tænker jeg, at der er så meget i vores kultur, der burde skal laves om. Det er så vigtigt at forsøge at definere sin kønsidentitet udenom et eksisterende forventningspres. Dette pres kommer fx fra reklameindustrien eller fra markedsøkonomien i det hele taget. Hvordan forandrer vi dette? Hvor skal jeg begynde henne? Hvordan kan man tage udgangspunkt i sig selv? Hvordan får man et godt forhold til sin egen krop? Hvordan finder man ud af, hvilken slags seksualitet, der passer til en selv? Det er en begyndelse at debattere med de andre på lejren og at have fundet hinandens selskab. Jeg føler mig godt tilpas i lejren.

5.

Det er en tradition hvert år, at øens fastboende kvinder kommer på besøg på lejren. I går blev der hængt en invitation ud på øen. Der kommer en elleve-tolv stykker af kvinderne fra øen til et større arrangement med flere forskellige slags lagkager, kaffe, te og varm kakao. Det er virkelig hyggeligt at sidde til bords sammen. Jeg fortæller dem ikke om min workshop, for det er mest dem, der taler. Femø er under forandring med fx æbleplantager, der ikke længere opdyrkes. Der er meget at fortælle os aktivister fra København om. Senere på dagen er vi nogle stykker, der har bygget afskærmningen. Det blæser utroligt meget, så spørgsmålet er, om afskærmningen vil blive stående.

6.

Jeg giver en instruktion i at lave et kussetryk til de otte kvinder, der er mødt frem på min workshop. ”Altså først så tager man bukserne og underbukserne af. Så rører man rundt i malingen. Så tager man en plasticspand og vender den om på siden. Så tager man et stort stykke papir og placerer det midt på plastikspanden. Så smører man kussen ind i en eller flere farver. Så sætter man sig ned på papiret. Man skal kun sidde

ned i et kort øjeblik. Så giver man et ekstra lille tryk ned på papiret. Så rejser man sig hurtigt op igen. Så tager man papiret og lægger det til tørre.”

Jeg sidder bag afskærmningen under åben himmel. Kvinderne kommer efter min instruktion enkeltvis og laver et eller flere tryk. Bag afskærmningen har jeg vand i to baljer, så man kan vaske sig, hvis man lave mere end et kussetryk i andre, flere farver. Det blæser helt vildt i de timer, hvor vi laver trykkene. Jeg er ikke sikker på, at vores tryk kan blive hængende i træet. Vi lægger trykkene på græsset med sten omkring, så de kan tørre. Mit arrangement med afskærmningen vækker diskussion hos nogle. De spørger, hvorfor man kun kan komme enkeltvis. Jeg forklarer, at man også skal have mulighed for at være privat, hvis man har lyst til det. Hvorfor skal det overhovedet være et valg at være privat, når man skal lave kussetryk? spørger de videre. Jeg tror, at der er nogen af dem, som er glade for muligheden for det private, selvom de ikke giver udtryk for det direkte.

7.

Før workshopen tænker jeg på, om det vil være grænseoverskridende for mig selv, hvis jeg skal hjælpe med at smøre farve på så mange kusser. Det viser sig, at jeg ikke behøver at bekymre mig. Kvinderne gør det selv. Jeg skal bare sørge for, at de tryk, der bliver lavet, bliver så gode som muligt.

Om aftenen bliver min workshop igen kritiseret for, at jeg havde valgt at bygge en afskærmning. En mener, at jeg ved at lade trykkene foregå bag en afskærmning, var med til at give følelsen af, at der var noget skamfuldt ved at lave kussetrykket. Jeg kan se pointen, men forsvaret mit valg ved at fortælle, hvorfor jeg synes, at det var vigtigt at give muligheden for at vælge at kunne være privat. Når man laver en workshop som denne, så synes jeg, at deltagerne skal kunne vælge, hvor langt de vil gå. Jeg vil ikke stille krav om, at et kussetryk kun skal laves på en bestemt måde. Man skal passe på med i frisættelsens navn ikke at komme til at tvinge andre til at foretage de samme overskridelser i det samme tempo og på den samme måde, som man selv har gjort det eller kunne ønske at gøre det. Det må være et individuelt valg, hvordan og hvor hurtigt man har lyst til at overskride sine grænser. Hvis man hellere ville være fælles om trykket, så kunne man vælge det. Nogle spørger videre, hvorfor jeg selv beholdt tøjet på under workshopen? De begrundet kritikken med, at der på den

måde var en ulige magtbalance imellem mig som instruktør og den, der kom for at lave trykket. Jeg forklarer, at nok er jeg selv genert, men i denne konkrete situation var det fordi, at det var for koldt at være nøgen i blæsten i så mange timer. Nogle efterlyser den politiske diskussion i forlængelse af workshoppen. Jeg foreslår, at vi evaluerer workshoppen dagen efter og efterfølgende laver et kollektivt kussetryk i fællesteltet. Nu er spørgsmålet, om alle vil være med, eller om der er nogen, der trækker sig?

8.

Vi har gjort klar til det helt store kollektive kussetryk i fællesteltet. Vi er en otte-ni stykker. Der er gengangere fra workshoppen i går, men der er også kommet nye til. Alle farverne er sat frem. Der ligger papirstykker over alt på græsset i teltet. Der er kun en enkelt brugbar plasticspand, så vi laver trykkene efter tur. I dag skinner solen. Der er en afslappet og sjov stemning imellem os i teltet. Det kollektive tryk forløber hurtigt. Vi eksperimenterer med farverne. Blå. Gul, rød og grøn. Sort og rød. Da vi alle har lavet et eller flere tryk, så prøver vi at sætte papirerne sammen som en kollage. Vi ser på hinandens tryk. Bagefter taler vi om, hvorfor seksualitet mest opfattes som noget, der kun er privat, som man derfor ikke skal tale om. Vi taler også om, hvordan vi hver især synes, at det er at se sin kusse på denne måde. Vi taler om, hvordan man kan komme til at definere sin seksualitet uden for de forskellige slags begrænsninger, som man som kvinde er underlagt i et patriarkalsk, kapitalistisk og heteroseksuelt samfund. Vi taler om, at det er som om, at mange af de vundne kampe som fx opgøret med at påføre kroppen restriktioner (bh-tvang, barbering af ben og armhuler etc.), som den første kvindebevægelse herhjemme opnåede ved at udvise kampånd, mod og kreativitet, synes at være gået tabt igen. Vi deler ud af erfaringer med de kvindebilleder, som vi hver dag præsenteres for, som er begrænsede eller direkte stereotype. En løgn, der siges ofte nok og som ikke afvises og bliver modsagt, kan opnå status som sand, men det er fortsat en løgn.

9.

Det går op for mig, at workshoppen ikke mindst drejer sig om ”det rum”, som der opstår i forbindelse med at lave et kussetryk. Man forholder sig pludselig til sin kusse

på en helt speciel måde. Man finder ud af, om den også kan bruges til at lave kunst med. Man giver den fuld opmærksomhed som ligeværdig legemsdel. Kussens synlighed for alle andre end ejerinden selv bliver lig med at tilegne sig noget, som allerede tilhører en, men som i vidt omfang er uden for sproget, og rent fysisk kræver et spejl eller et tryk for at blive opfattet visuelt. Kussen er ikke noget, man viser frem. Man må efter min mening tilegne sig sin kusse. Se den, røre den osv. Man kan ikke dele noget med andre, som man ikke ejer, og det er netop problemet for os, som af konventioner påtvinges/er blevet påtvunget et distant forhold til denne del af kroppen, de følelser, den rummer, og den behovstilfredsstillelse, den kræver/giver mulighed for. Et "kussetryk" bliver til en mulighed for at tage det tilbage, som konventionerne har "erobret" fra en. Den personlige seksuelle frigørelse er en forudsætning, men er ikke forudsætningen. Der er forskel på den personlige kamp for at gøre sig fri af undertrykkende normer og så kampen for, at det bliver muligt at føre denne kamp. Man kan ikke erstatte en tvang med en anden. Den personlige frigørelse kan hjælpes ved andres eksempel, men kun hvis personen selv vælger at tage andre som eksempel. Ellers er det ikke en personlig frigørelse, men kun et nyt sæt konventioner. Når vi på lejren deler oplevelsen af at give kussen opmærksomhed sammen med andre kvinder, opstår der en stemning, der er ligeså alvorlig, som det udtryk, som den japanske kunstnerinde havde på postkortet. Alvoren ligger i pludselig at erfare den brusende frihedsfølelse, der kan opstå, når man i fællesskab har smidt nogle af de begrænsninger og normer, som man til dagligt er pålagt. Pludselig kommer man lidt tættere på en følelse af, at man ejer sig selv og kan handle, som man har lyst til. Man tager et lille stykke af det land tilbage, som opleves som at være frarøvet en. Det er det, det går ud på! Til slut tænker jeg på, at feministisk aktivisme ikke behøver at være forberedt i så lang tid i forvejen. Man kan tage udgangspunkt lige der, hvor man er. Man kan begynde med at tage udgangspunkt imellem sine ben.